

HANS FÄLLMAN

Med nyfikenhet som yrke

Hans Fällman, journalist och frilansskribent, är informatör vid medicinska fakulteten, Umeå universitet.

Den högst mänskliga nyfikenheten är en egenskap som framkallar blandade känslor. De flesta tycker om den rent allmänt, som idé och rättesnöre. Den är också utan tvivel en av de viktigaste krafter som tagit världen dit den är idag; om detta läge sedan är det bästa eller inte må vara ämne för en annan krönika. Med den oreflekterat positivistiska syn på vetenskap som döljer sig i de luggslitna orden »utveckling« och »framsteg« faller det sig ändå naturligt att åtminstone opreciserad nyfikenhet hyllas i högtidliga akademiska sammanhang.

Även inom mitt gamla yrke, journalistiken, värdesätts nyfikenheten som princip. Ingen pedagog med självaktning förnekar heller potentialen hos upptäckarglada småbarn.

Konkret, tillämpad nyfikenhet har emellertid en förmåga att störa och irritera sin omgivning. När det nyfikna barnet välter teven eller äter upp kattmaten är det inte lika gulligt längre. Om en journalist skulle söka sina rubriker i den egna porslinsbutiken sjunker de utsattas intresse för nyfiken granskning tämligen snabbt.

Till vardags kan ord som »snoka« och »lägga sig i« ligga närmare till hands för dem som utsätts för sådant som de nyfikna hellre vill kalla »bry sig om« och »empatik«.

Vetenskaplig nyfikenhet är inte heller okontroversiell i sina konkreta former. Det är så lätt hänt att den hamnar i det mindre korrekta eller försöker rita om kartan över fält som är omgärdade av ideologisk vakthållning. I själva verket har nyfikenheten ganska länge befunnits både opålitlig och orationell som drivkraft för en så viktig samhällsfunktion som Utvecklingen.

I dagens kostnadsmedvetna verklighet anses det inte optimalt att forskare blott och bart skulle få gå omkring och vara allmänt nyfikna på arbetstid när världen är full av omättade behov när det gäller resultat. Här krävs kraftsam-

lingar i starka miljöer och väl underbyggd planering. Anslagen styrs till dem som kan leverera, eller åtminstone lova.

Universitetsforskarens yrke är ett av de konstigaste vi har. Hon är anställd av staten, som håller med lön, administration samt, i allmänhet, en del medhjälpare och lokaler. Själva innehållet i hennes arbete, forskningsprojekten

Vem vill få veta något om det som inte omedelbart kan växlas in i tillväxt och nytta?

(och normalt även en stor del av hennes utbildning), betalas däremot av mer eller mindre utomstående finansörer: vetenskapsråd, fonder, stiftelser, patientföreningar, företag etc.

Det här betyder att universitetsforskarens tillvaro helt vilar på hennes förmåga att dra till sig anslag. Utan externa medel, inget anseende som forskare, och i förlängningen ingen forskning.

Projektanslagen söks i stenhård konkurrens mellan ett ständigt växande antal individer. Vi har att göra med en ö av marknadsliberalism i ett hav av statlig förvaltning. Samtidigt svallar havsvågorna ideligen av frenetiska försök med företagsinspirerad målstyrning och resultatbeställning parat med opportuna satsningar på än det ena och än det andra.

I den mån ett sådant hav kan ha ett bakvatten är det där som den nyfikenhetsstyrda grundforskningen hamnar. Den som tänker skänka eller anslå pengar fastnar inte i första hand för ett obestämt rotande utan konkret målformulering, inte när det finns så mycket

mer angelägna ändamål i form av konkreta sjukdomar med tidigt utlovade botemedel.

I mina dystraste stunder försöker jag föreställa mig hur Alexander Fleming idag skulle ha kunnat formulera en konkurrenskraftig anslagsansökan:

»... och tänkte jag fortsätta min forskning om influensa och hoppas då att inom något år kunna upptäcka att lite mögel på odlingsplattorna visar sig användbart för att bekämpa en helt annan typ av sjukdomar ...«

Numera är hans upptäckt förmodligen överspelad genom överanvändning, men det är ju inte säkert att några nya låter sig framplaneras.

Än värre blir det naturligtvis om man riktar blicken utanför medicinen, vars grundforskande delar fortfarande kan smygåka lite på en allmän uppfattning om att allt på detta fält måste vara mer eller mindre användbart, åtminstone på sikt. Men vem kommer att bli kvar för att försvara den allmänt naturvetenskapliga eller rentav humanistiska nyfikenheten?

Vem vill få veta något om det som inte omedelbart kan växlas in i tillväxt och nytta?

Visst blir man nyfiken på svaren?

Hans Fällman